

reám? – kérdezi önmagától –, mi létünk célja?” És a válasz: „Az elmúlás tengere felett arany-hidat verek Ahhoz, aki nem jött és nem megy, aki nem volt és nem lesz, Aki Van!”

Induljunk hát mi is, s kezdjük el verni életünk arany-hídját húsvéti hitünk, de egész életünk programjaként, s a híd pilléreként álljon ott a mi örvendező, diadalmas unitárius keresztény hitünk: Hiszek Istenben! Hiszem az örök életet! Ámen.

SZÁSZ FERENC

EVANGÉLIUMI KORRUPCIÓ

Lk 16,1-12

Nem sokkal ezelőtt a megbotránkoztatásról, a botránnyról prédikáltam¹, és hála Istennek senki sem botránkozott meg, sőt, olyan is akadt, aki jelezte, jó néven vette beszédem aktualitását. Annyira jól esett a burkolt dicséret, hogy elkezdtem töprengeni azon, mi is az, ami leginkább foglalkoztatja a jelen közvéleményét. Tévé, újság, internet, egyéb hírforrások: nem kellett sokat vizsgáldnom, egyből kiviláglott, hogy a legtöbbször leginkább a korrupció kérdése foglalkoztatja. Ki, mikor, hányszor, kikkel került meg a törvényesség, csalt, lopott, sikkasztott – és főleg mennyit? Napi beszédtema, mint ahogy az az általános következtetés is, hogy mindez azért burjánzott el ennyire, mert senkit sem vonnak felelősségre: ha néha-néha be is indul egy-egy kivizsgálás és büntető eljárás, a börtönök kapuja sarkig nyitva! Lassan mi is besétálnánk rajtuk, hogy 50–60 ezer euróért leüljük a magunk egy-két évét, s azután életünk végéig élvezzük tisztességtelenségünk gyümölcsseit.

Bizony, azt hiszem, a botránnyok között a korrupciós botránnyok állnak az első helyen, s ezért sietek megnyugtanni, ha háborognátok, hogy korrupció a Bibliában is van, sőt a hamis sáfár jézusi példázata akár a korrupció iskolapéldájául is szolgálhat(na).

Miről is szól történetünk?

¹ Lásd a Keresztény Magvető 2009/1. számának 129–134. oldalain.

A jézusi példázat azzal indul, hogy egy gazdag ember sáfárát – mai szóval: üzleti megbízottját – bevádolják: nem jól végzi a dolgát, eltékozolja ura vagyonát. A gazdag ember elrendeli a kivizsgálást és elbocsátja az „intézőt” állásából. Valami igaz lehetett a dologban, de nem ez az igazán érdekes, hanem a sáfár eljárása és további ténykedése. Arra gondolva, hogy jövője teljesen kilátástalan, egyéb munkához nem ért, koldulni meg szégyellne, most már valóban hamiságra kényszerül: gondolnia kell a jövőre. Gyorsan hívhatja ura adósait, cinkosait – teszi őket és meghamisítja az üzleti könyveket: kevesebb adósságot tüntetnek fel a valóságosnál. Nem kétséges, hogy a különbözetet megosztottnak, s ráadásul a közös vétek újabb, jövőbeli „üzletek” lehetőségét is megalapozza.

Eddig semmi szokatlan nincs a történetben, valószínűleg ma is naponta előfordul száz meg száz hasonló eset. A meglepő az, ahogyan az úr viszonyul a szolgálga cselekedetéhez. Megrovás, büntetés, számonkérés helyett megdicséri: „okosan cselekedett”, úgymond, amikor bebiztosította magát és egyben „barátokat” is szerzett, még ha csak cinkostársi szinten is. Mi vívta ki a gazda elismerését? Az, amit mi is életigazságként fogadunk el, néha irigykedve emlegetünk: az életrevalóság, „mert e világ fiai a maguk nemében okosabbak, mint a világosság fiai”. Elronthatná ugyan e dicséretet a megkülönböztetés, a közbeékel: „a maguk nemében”, Jézus azonban egyenesen arra biztatja hallgatóit, amit a köznapi becsületesség elutasít, kizár és elítél: „Én is mondom nektek: szerezzetek magatoknak barátokat a hamis mammonnal, hogy amikor elfogy, befogadjanak titeket, az örök hajlékukba.” A további kommentár egyértelműen elítéli ugyan a hamiságot, a megbízhatatlanságot, a hűtlenséget, arról se értesülünk, hogy az úr visszahelyezte volna tiszttségébe a hamis sáfárt, de ez történetünk szempontjából most nem is lényeges. A lényeg: a sáfár gondoskodott magáról, jövőjéről. Megúsza az ügyet.

Eszembe jut egy unitárius ismerősöm vallomása: „Tiszteletes úr, olyan helyeken dolgoztam, hogy tíz házat vehettem volna, nem egyet. Mindenki úgy lopott körülöttem, mint a szarka, a kapustól az igazgatóig. Néha könyörögtek, hogy „ia, mă, și tu”², de nem vitt reá a lellem, s most bánom: mind meg vannak tollasodva s flancolnak, én pedig nyomorkodom azért, mert tisztességes voltam.”

E vallomás után én is voltam annyira tisztességes, hogy hallgattam, nem kezdtem a megőrzött tisztességről, becsületről, Istenről és az erényről „papolni”, hiszen – a maga nemében – atyámfiaának igaza volt, és kárt vallott. Máskülönb a közösből, az államtól lopni a módosult erkölcsi kódex szerint nem számított bűnnek, sőt a tízparancsolat is módosult: „a kollektív kincsesbánya, aki nem lop,

² (román) Vigyél te is!

mind megbánja”, a székely humor és életrealitás pedig még a Miatyánkot is profanizálta: „Uram, bocsásd meg, ha lopunk, mert osztalékot keveset kapunk.” E feje tetejére állt – mert állított – világban az számít hősnek, aki „deszkurkálja” magát³, megteremti a maga kis kapcsolatrendszerét, s ezzel gondoskodik arról, hogy meg-megteljék a hűtőszekrénye, a családja ne nélkülözzön. A székely élelmesség nem hazudtolta meg magát, a német nemességű *leben und leben lassen* (élni és élni hagyni) a román *lasă-mă să te lason* (ne zavarj, hogy ne zavarjalak) keresztül egybecseng a magyar *kéz kezet mossal*.

Nehéz elfelejtennem, hogyan tekintett rám hajdani etikaprofesszorom – már mint lelkésznel nálam reggelizvén –, amikor arra biztatva, hogy „felezzünk meg egy virslit”, merthogy úgymond’ van elég, kínálásomat ezzel utasította vissza: „mi Kolozsváron nem élünk mindennap virslivel.” Nyugodt lélekkel válaszoltam: „Mi se, Professzor úr, ezt épp ma éjjel kettőkor lopták ki a vágóhídról a hívek... a Professzor úr reggelijéhez.” Nem szólt semmit. Ő nem erre tanított bennünket. Annak idején olykor rezzenéstelen arccal állta ki a maga egy-két órás sorát egy-egy árucikkért, amikor mi diákként a kiszolgáló lányoktól pult alatt szereztük be ugyanazt. Dehogysis mertük volna akkoriban felajánlani neki a „cinkosságot”, bármennyire szeretnénk volna megkímélni őt és idejét a megaláztatástól és az elfecsérléstől.

A kettősség odáig ment, hogy volt egy hivatalos erkölcs és volt egy magánerkölcs, s mi néha nem tudtuk megmagyarázni gyermekeinknek ezt a kettősséget. Bevallom, magam is szemrebbenés nélkül hallgattam vagy hazudtam az államnak, ha az egyházzal érdeklődtek hivatalos emberei és semmi lelkiismeret-furdalást nem éreztem, sőt ezek voltak jelentéktelen életem „hősi pillanatai”, betyárbecsületelem legalább nem látszat-becsületesség volt, habár ma kicsinyessége néha megmosolyogtatna, ha ez a kettősség nem bukkanna fel már nyíltan naponta mind a világi, mind az egyházi életben.

A kapcsolatrendszereket nem vitte el a forradalom vagy az infláció. Ma is működnek, nem is rosszul: ezért lehetett büntetlenül szétlopni a közös vagyont, a politikai hatalmat ezért lehet ma is anyagiakká konvertálni és tisztára mosni, ezért virágzik háborítatlanul a korrupció. És – néha – az is eszembe jut, amikor a régi és mai hamis sáfárok a legnagyobb erkölcsöszökök, vajon a mindenkori úr, munkáltató, nem hasonló módon tolvaj és csaló, amikor a kiszolgáltattott alkalmazottat, dolgozót kizsákmányolva növeli a vagyonát? Sohasem értettem, ma se értem, miért kellene munka nélkül jól élnie valakinek csupán azért, mert ősei vagyont szereztek? Szerintem munka nélkül olyan mértékben csorbul az ember-

³ (román kifejezésből) Boldogul.

ségünk, hogy előbb vagy utóbb tönkremegyünk bele, megrokknunk, s a tisztességtelenül vagy éppen tisztességgel szerzett vagyon is kárhozatba viszi azt, aki nem maga dolgozik meg mindennapi kenyeréért.

Ha azt állítottam, hogy a jézusi példázat „kilóg a sorból” vagy legalábbis ellentmond a konvencionális erkölcsnek, ha az Úr dicsérete és Jézus arra való biztatása, hogy szerezzünk magunknak „barátokat” a hamis mammonból, mind megdöbbenő, még inkább az, hogy mindezek célja nem is a földi boldogulás, hanem az égi üdvösség, az, hogy „befogadjanak titeket az örök hajlékokba”. Amikor a földi becstelenséggel ellentétben Isten országa mint a tisztességesség kvin-tesszenciája tűnik fel előttünk, az igazságosság tökéletessége a földi visszasságok után, állíthatjuk-e Jézus nyomán, hogy Péter apostol is csak amolyan földi „kapus”, akinek odacsúztatva valamilyen „figyelmességet” elfordítja a fejét, s mi besétálhatunk az üdvözültek közé? Tamási Áron írt arról, hogy bizony a feltámadáskor is érvényesül a földi rang, titulus, társadalmi állapot: ki is kérte magának a megalázott székely, hogy „nekünk ne trombitáljanak” (*Rendes feltámadás*). De elüthető-e olcsó humorizálással ez a fontos kérdés?

Bizonyos „kettős mérce” Jézusnál is tetten érhető. A Hegyi beszédben Jézus egyértelműen szigorú, rigorisztikus és már-már az öncsonkításig menően igényes hallgatóival szemben: „Ha pedig jobb kezed visz bűnbe, vágd le és dobd el magadtól, mert jobb neked, ha egy vész el tagjaid közül, mintha egész tested vettetik a gyehennára” (Mt 5,30). Mintha azokat hallanánk, akik súlyos büntetésekkel, akár a halálbüntetés visszaállításával szeretnék drasztikus módon megfékezni és írmagvát is kiirtani a korrupciónak! Máshol Jézus érthetetlen (?) módon engedékeny. „Örül az igaz, ha látja a megtorlást, lába a bűnösök vérében fürdik. Az emberek pedig ezt mondják: »Mégis van az igaznak jutalma! Mégis van Isten, aki igazságot tesz a földön!«” – írja a zsoltáros (58,11–12), hogy ezzel szembehelyezkedve az evangélium-szerző szerint Jézus így vélekedjék: „Mondom néktek, hogy ugyanígy nagyobb öröm lesz a mennyben egyetlen megtérő bűnösön, mint kilencvenkilenc igaz miatt, akinek nincs szüksége megtérésre.” (Lk 15,7) Igen, az evangélium – elnézésekét kell kérnem – nem az igazakat célozza meg igazán, hanem a bűnösöket, s bár nekünk nem egy esetben „igazágtalannak és méltánytalannak” tűnik, el kell fogadnunk, hogy ez így van jól: ha az evangélium kirekesztő lenne s nem befogadó, a mennyország üresen kongana – és főleg hiányozna belőle az öröm! Hogyan lehetne enélkül „örömhír” az Isten országáról szóló jézusi tanítás, hogyan vonzhatná a bűnös és kirekesztett embert a törvény fenyegetése elől az isteni szeretet és megbocsátás fény- és bűvkörébe?

Máskülönben az az érzésem, hogy amikor Jézus a valós életből, a társadalom adott állapotából indul ki, nem is arra törekszik, hogy egy ideális társada-

lom képét rajzolja meg mint valamilyen, többé-kevésbé utopisztikus célt: az ideális társadalmak nagyon hamar rémálommá válnak azok számára, akik hisznek megvalósíthatóságukban: ha Jézus idealisztikus volt, ő az emberben levő jóra apelált, a megtérést tanította valóságosnak, s a hamis sáfár példázata éppen arra utalt, hogy nem szabad követni a példáját, azt viszont, ami a magasabb eszmeiség szintjén átvehető és követhető, nem szabad figyelmen kívül hagyni!

Jól tudjuk, hogy a korrupció alapja a társadalmat átszövő cinkosság elburjánzása, hogy a nép megveti, de egyben csodálja az „ügyeskedőket”, a kiskapukra hamar rátalálókát. Akár azt is állíthatjuk, hogy a kereszténység – az iszlámmal szemben, ahol a lopást akár kézlevágással is büntethetik – túlságosan megengedőnek tűnik; és egyetérthetünk vagy sem ezzel a szellemiséggel, amely a hetvenhétszeres megbocsátást sem tartja soknak. Felháborodhatunk a baksison, a balkanizálódáson mint tőlünk idegen, csupán átvett gyakorlaton, akár mentegelve is magunkat a régi székely szótartásra, becsületességre, közerkölcsre hivatkozva, és mondhatjuk, hogy másoknak a „vérében” van – akárcsak az egyes embernek is – a „hajlam”. De: magyar nyelvünk mintha segítségünkre sietne, nehogy a túlzás vétkébe és a ló másik oldalára essünk! „Lekenyerezni” – mondja nyelvünk, s az annyira áhított és mégis megvetett, „szagosnak” tartott pénzhez is ilyen szép jelzöt illeszt: *hála*, „hálapénz”, vagy akár „borravaló”.

Nyilván halálos vétket követ el az az orvos, aki nem nyúl addig a beteghez, amíg az (vagy hozzátartozója) meg nem nyitja a pénztárcáját – de ezért el kell maradnia a hála kinyilvánításának, ha jól, lelkiismeretesen, esetleg a kötelességén túlmenően foglalkozott velünk? Vagy: ha egy pincér egy egész este figyelmesen és előzékenyen törődött azzal, hogy jól érezzem magam, megbántom-e azzal, ha az amúgy is tetemes számla mellé a „borravalót” is csatolom – esetleg a viszontlátás reményében? Nem hiszem, Testvéreim. Szerintem ez nem balkanizmus, vagy ha az, *evangéliumi*: főleg ha arra gondolok, hogy néha a hálapénz kenyérre kell a nálunk rosszabb helyzetben levő embertársainknak. Nem tudom, milyen lélekkel borogatja ki a rendőr a cigányasszony gombáját a kosarából, amelyért az órákon át járta az erdőt és lopott vagy koldult, s miért európaibb ez a rendőr, mint a bankokat csődbe juttató és a kisbefektetők pénzét semmivé tevő üzletember.

A protestáns erkölcs szigorúsága kétségtelenül a nyugati üzleti szellem egyik fő hajtóereje volt, ahol a pontosság, a lelkiismeretesség, az üzleti tisztesség életbevágó a sikeresség szempontjából, a hitel pénzt jelent; jómagam, aki életem nagyobbik részét más lelki közegben éltem le, nem hiszem, hogy Jézus ilyen értelemben protestáns volna s különösebben kedvelné a tőke és a piac világát. Inkább arra hajlok, hogy az evangélium szerint mindenkinek helye van a nap alatt, min-

denki jogosult egy darab kenyérre, az is, aki kapálni még nem tanult meg és koldulni már szégyell!

Ez is valami: az önbecsülésnek és értékelésnek torz formája ugyan, bűnös állapot, de legalább megtérésre vezethet és főleg közösségteremtő: nem elzárja egymástól az embereket önzésük bugyraiba, hanem egyesíti őket, s ez már kiindulópontja lehet valami újabb és magasabb rendű fejleménynek is.

Nem dicsőíteni akarom a korrupciót, hiszen Istent nem lehet becsapni és megvesztegetni, hanem megérteni. Miközben számunkra életparancs és pedagógiai alapelv, sőt nemritkán hiúsági kérdés, hogy „a jég hátán is meg kell élni”, ne feledkezzünk meg a mértékletes tékozlásról, ami a jótékonykodás, néha a szent felelőtleneségről se, ha a zsugoriság már zsigerileg kínoz, és főleg az örömről ne, ha valóban evangéliumi szellemben akarunk „életrevalóak” lenni! A földi kincsek különben is másodrangúak: a sírba nem vihetjük őket magunkkal (hogy ezzel a lapos bölcsességgel vigasztaljalak), de hátha több – többé-kevésbé tisztességes – ismerősünk, barátunk jön el a temetésünkre, s míg a pap a tisztességünket ecseteli, oda-odasúgják egymásnak: „nem is volt olyan rossz ember, másokat is hagyott élni.”

Az evangéliumi és az üzleti tisztesség amúgy sem cseng mindenkor egybe, más valutát használ s a kettő nem mindig konvertibilis. Csak a szeretet – az élet és felebarát iránti – teheti azzá s vívhatja ki Isten elismerését, dicséretét és akár bocsánatát.

József Attila is eltöprengett e kérdésen, s olyan rövid vers született e töprengésből, hogy könnyű szívvel idézhetem:

„Miért legyek tisztességes? Kiterítenek úgyis.
Miért ne legyek tisztességes? Kiterítenek úgyis.”

Hiszem, hogy a hamis sáfárnak voltak olyan adósai, akik virággal törlesztették le azt, amit a földön elfelejtettek neki visszaszolgáltatni az urat megrövidítő alku során szerzett nyeresükből. Ámen.

JAKABHÁZI BÉLA-BOTOND

„BÁTORSÁG, ÉN VAGYOK, NE FÉLJETEK!”

Éjszaka a negyedik őrváltás idején a víz tükrén elindult felénk. Amikor a tanítványok észrevették, hogy a vízen jár, megrémültek. »Kísértet!« – mondták, s félelmükben kiabáltak: Jézus azonban megszólította őket: »Bátorság! Én vagyok, ne féljete!« Erre Péter így szólt: »Uram, ha te vagy, parancsold meg, hogy odamenjek hozzád a vízen!« »Gyere!« – felelte. Péter kilépett a bárkából és elindult Jézus felé a vízen. Az erős szél látára azonban megijedt, és amikor merülni kezdett, felkiáltott: »Uram, ments meg!« Jézus kinyújtotta a kezét és megfogta. »Te kishitű – vonta kérdőre –, miért kételkedtél?« Amikor be szállt a bárkába, a szél nyomban elült.» (Mt 14,25–32)

Jézus a vízen jár – áll a történet fölött dölt betűkkel a Bibliában. És ha racionális, unitárius fülünkben kissé gyanúsán hangzanak is ezek a szavak, én mégis ezt a bibliai részt tartom unitárius lelkiségünk legmeghatározóbb történetének, akár lelkésként, akár unitárius értelmiségiként keresem egyházunk és egyéni életünk legmélyebb értelmét.

Az evangélium írója egy már jól ismert képpel indítja a történetet: hatalmas tömeg gyűl össze, hogy hallgassa Jézust, s miután a tanítást befejezte, éjszakára hazaküldi a népet. A leírás szerint több ezer ember gyűlt össze Jézust hallgatni. Miért volt Jézus ennyire népszerű, kérdezhetjük? A korabeli Palesztina nem szűkölködött a nagy tanítóknak, csodadoktoroknak és terapeutáknak, ragyogó szónokoknak, sőt, tudunk olyanokról is, akikről azt rebesgették, hogy még halottakat is képesek feltámasztani. Nem kizárt, hogy voltak Jézusnál műveltebb tanítók, akiknek csiszoltabb és pallérozottabb volt az elméjük, gondosabb a ruházatuk, ékesebben tudtak szólni vagy jobban ismerték az írásokat. Ha figyelmesen olvassuk az evangéliumokat, az is kiderül, hogy a mi tanítómesterünket, amikor tanítani kezd, a családja haza akarja vinni, mert nem tudják, mi történt vele, nem értik hogy mi ütött beléje. Még arra is gondoltak, hogy talán megőrült. A későbbiekben pedig Jézust azzal vádolják, hogy nem böjtöl, nem tiszteli a vallási hagyományokat, sőt nagyevő, mert sok menyegzőn részt vesz.

Van valami Jézusban, egy olyan elemi erő, egy olyan példátlan prófétai hitelenség, ami miatt Jézus teljesen különbözik kortársaitól, és a mai embertől is.